

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение «Ильнетская средняя общеобразовательная школа имени Микая (Герасимова М.С.)»
Менделеевского муниципального района Республики Татарстан

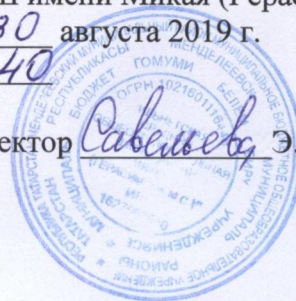
ПРИНЯТО

педагогическим советом МБОУ "Ильнетская
СОШ имени Микая (Герасимова М.С.)"
Протокол от 30 августа 2019 г.
№ 1

УТВЕРЖДЕНО

приказом директора МБОУ "Ильнетская
СОШ имени Микая (Герасимова М.С.)"
от 30 августа 2019 г.
№ 40

Директор Савельева Э.А.Савельева

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по марийскому языку

для 5-9 классов (базовый уровень)

Разработано: учителем марийского языка и литературы

Ильнетъ 2019 г.

Тунем пытарыше ен мом палышаш да ыштен моштышаш

5 класс

Личностный лектыш (результат) семын палемдыман:

- тунемше умылышаш: шочмо йылме марий калыкын эн кугу поянлыкше. Тудын полшымыж дене йоча моло предмет-влакымат сайынрак тунемеш, творчествожат виянеш, чын айдеме лиеш;
- айдеме шочмо йылмыж дене кугешнышаш, тудым арален ко-дымо нерген тургыжланышаш, яндарлыкше верч тыршышаш, шке ойлымо йылмыжымат вияндаш точышаш;
- йылме поянлык верч тургыжланышаш; шонымашым раш да умылаш лийшын каласышаш; шкенжынат, вес ойлышынат йылмыжым аклен моштышаш.

Метапредметный лектыш семын ончыктыман:

1. Тунемше йылме дене кылдалтше чыла пашам ыштен мош-тышаш:
 - ойлымо да возымо текстым кўлеш семын чын умылышаш;
 - текстым тўрло семынат лудын моштышаш (тўрысnek, кўлеш верым ойырен);
 - кўлеш шинчымашым тўрло источник гыч налын моштышаш (газет, журнал, справочник, компакт-диск, Интернет, т.м.);
 - посна теме дене шинчымашым тўрло источник гыч поген, радамлен кертшаш, эн кўлешанжым ойырышаш, иктешлышаш;
 - ончылно шогышо пашам радамлышаш, лектышым чын аклен кертшаш;
 - шке шонымашым возен але йўкын умылтарен моштышаш;
 - йолташ-влак ончылно палемдыме теме дене ойлен моштышаш.
2. Тунемше налме шинчымашым, моштымашым илышыште кучылт моштышаш; шочмо йылме дене налме шинчымашым моло йылмым тунемме годым танастарен моштышаш.
3. Кеч-могай илыш пўрдемыштат ен-влак дене мутланен мош-тышаш; ўчашымаштат, тыглай мутланымаштат йылме этикетым шуктен шогышаш.

Предметный лектыш семын палемдыман:

1. Айдеме шочмо йылме ден культурын ваш кылдалт шогы-мыштым, нунын илышыште верыштым сайын умылышаш.
2. Йылме дене кылдалтше чыла пашам ыштен моштышаш:

лудмым умылышаш да шке лудшаш:

- лудмо да колмо уверым чын умылышаш (теме, цель, тўн да ешартыш увер);
- тўрло семын лудын моштышаш (ончен лектын, шарнаш тыршен, шымлен лектын);
- текстлан планым, тезисым возен кертшаш; книга, газет, журнал дене пашам ыштен моштышаш;
- тўрло стилин текстым колыштын умылышаш, тушеч кўлешан шинчымашым налын моштышаш;

ойлышаш да возышаш:

– лудмо але колыштмо текст почеш возен але ойлен моштышаш (каласкалаш, планым ышташ, тезисым возаш);

– шке шонымашым раш, умылаш лийшын возышаш але ойлы-шаш (радамлен, ойым ваш кылден, темым рашемден); йыр лийше событийлан, ужмылан, колмылан, лудмылан чын акым пуэн мош-тышаш;

– тўрло жанран текстым возен але ойлен моштышаш (каласкалымаш, акым пуэн ойлымаш, серыш, расписке, доверенность, йодмаш);

– тўрло диалог ден монологым чонен моштышаш; иктанаш-влак ончылно кўчык докладым лудын кертшаш, иктаж шонымашым ойлышаш;

– ойлымо годым тўн орфоэпический, лексический да грамматический нормо-влакым шуктышаш; шомак ден кўэмалтше ойсавыртыш-влакым шотлан толшын, вес енын кумылжым волтыде кучылтшаш; возымо годым орфографий ден пунктуацийын тўн правиллажым шуктышаш;

– ее дене мутланен моштышаш, тыгодым ойлымо этикетым шуктышаш, кўлеш годым жест (кид дене ончыктымаш) ден мимикым (чурий вашталтыш) кучылтшаш;

– шке ойлымылан акым пуэн моштышаш; ойлымо годымак шке йонылышым шижын да торлен моштышаш.

3. Шочмо йылме нерген шанче умылымашым налшаш.

4. Лингвистикын тўн умылымашыже-влакым палышаш: лингвистике да тудын тўн ужашыже-влак; йылме да мутланымаш, ойлымо да возымо йылме; монолог да диалог; каласкалымаш, сўретлымаш, шонкалымаш; текст; шомак да ой.

5. Мутым тўрло семын лончылен моштышаш (фонетически, состав дене, ышталтме шот дене, лексически, морфологически), мут-кылдыш (мут сочетаний) ден мутлончым (предложенийым) синтаксически лончылышаш; текстым содержанияй, чоналтме

лончылышаш, сылнештарыме йон-влакым ончыктышаш.

6. Шочмо йылмын сораллыкшым шижшаш да умылышаш; сылнымутан литературым йылме могырым аклен моштышаш.

6 класс

– тунемше умылышаш: шочмо йылме марий калыкын эн кугу поянлыкше. Тудын полшымыж дене йоча моло предмет-влакымат сайынрак тунемеш, творчествожат виянеш, чын айдеме лиеш;

– айдеме шочмо йылмыж дене кугешнышаш, тудым арален ко-дымо нерген тургыжланышаш, яндарлыкше верч тыршышаш, шке ойлымо йылмыжымат вияндаш точышаш; – ойлымо годым тўн орфоэпический, лексический да грамматический нормо-влакым шуктышаш; шомак ден кўэмалтше ойсавыртыш-влакым шотлан толшын, вес енын кумылжым волтыде кучылтшаш; возымо годым орфографий ден пунктуацийын тўн правиллажым шуктышаш;

– ее дене мутланен моштышаш, тыгодым ойлымо этикетым шуктышаш, кўлеш годым жест (кид дене ончыктымаш) ден мимикым (чурий вашталтыш) кучылтшаш;

– шке ойлымылан акым пуэн моштышаш; ойлымо годымак шке йонылышым шижын да торлен моштышаш.

7 класс.

7 классыште тунемме чыла ойлымаш ужашым, нунын морфологический ойыртемыштым да синтаксический рольыштым палышаш;
тунемме ойлымаш ужаш-влакым морфологически, состав да ышталтме дене лончылен моштышаш;
причастий да деепричастий кокласе ойыртемым палышаш, нуным ойлончышто кучылт моштышаш;
причастий да деепричастий савыртышан предложений-влакым чо%ышаш да тушто чарналтыш палым (препинаний знакым) шынден моштышаш;
служебный ойлымаш ужаш-влакым ойырен моштышаш;
тунемме ойлымаш ужаш-влакым текстыште кучылт моштышаш;
шонкалымашан сочиненийым серен моштышаш.

8 класс

Тунемше ий мучашеш марий йылме дене мом палышаш да ыштен моштышаш

- мут сочетанийым, кок составан да ик составан простой предложений-влакым, вияш оян предложенийым синтаксически лончылен моштышаш;
- икгай членан, ойыралтше членан, обращения да пуртымо мутан простой предложенийым чонен моштышаш;
- кулеш годым подлежащий ден сказуемый коклаш тирем шынден моштышаш;
- 5-8 класслаште тунемме орфограмман мут-влакым возен моштышаш;
- текстын стильжым пален моштышаш; публицистика стиль сынан текст негызеш тичмаш але кучык изложенийым серен (каласкален) кертшаш; вер-шор нерген, морально-этический темылан сочиненийым серен кертшаш;
- чыла пашаштыжат литературный йылмын нормажым эскерышаш.

9 класс.

- Сложный предложенийым синтаксически лончылен моштышаш; тўрло сложный предложенийым чонен кертшаш; синтаксический синоним-влакым кучылт моштышаш;
- 8-9 классыште тунемме пунктограммым палышаш; препинаний знакым молан тыге шындаш кўлмым умылтарышаш;
- орфограмман мут-влакым возен да тиде орфограммым умылтарен моштышаш;
- текстын стильжым да возалтме йонжым (жанр ойыртемышым) палышаш; сылнымутан сочиненийым, публицистика стиль дене статьям возен моштышаш; деловой кагазым серен кертшаш;
- шке возымаштыже орфографический, пунктуационный, грамматический да речевой йонылышым торлен моштышаш;

Программын содержанийже

5 класс

Йылме – ен-влак коклаште кыл кучымо эн кўлешан йен	I. Мутланен моштымаш айдемын ilynшыштыже. Йылме да ваш мутланымаш. Тўрло амаллан кора мутланымаш. Ойлымо да возымо йылме. Диалог да монолог нерген умылымаш. II. Йылме поянлыкым шижын моштымаш, ойлымо да возымо йылме кокласе кыл ден ойыртемем палымаш. Диалоган да монологан текст-влакым чоҥымаш.
I – IV класслаште тунеммым ушештарымаш	I. Йон да сон (гласный ден согласный) йўк да буква-влак. Мутысо пералтыш (ударений). Марий алфавит. Мут мучашысе пералтышдыме йон буква м возымаш. Ойлымаш ужаш-влак нерген тунеммым ушештарымаш. II. Чыла йон ден сон йўкым чын ойлен моштымаш. Марий алфавитым палымаш. Лўм мут, пале мут, чот мут, олмештыш мут, глагол да наречийым текстыште кучылтмаш
Синтаксис. Пунктуаций	Синтаксис ден пунктуаций – йылме наукин посна ужашыже-влак. Муткылдыш (мут сочетаний). Ойлончо (предложений). Текст. Муткылдыш: тўн да рашемдыше мут-влак. Муткылдышым лончылымаш. Ойлончо. Тыглай ойлончо (простой предложений). Каласыме цель да каласыме кумылым шотыш налын, тыглай ойлончо-влакын тўрло лиймышт. Пунктограмме. Ойлончын тўн членже-влак: подлежащий да сказуемый. Ешарыме член-влак (второстепенный член-влак): ешартык (дополнений), рашемдык (определений), умландарыше член. Распространенный огыл да распространенный ойлончо-влак. Икгай членан ойлончо-влак. Икгай членан ойлончышто чарналтыш палым (препинаний знакым) шындымаш. Икгай член-влак ончылно шогышо иктешлыше мут. Иктешлыше мут деч вара кокточкым шындымаш. Савырныммут (обращений). Савырныммут улмо годым чарналтыш палым шындымаш. Тыглай ойлончым синтаксически лончылымаш. Кыдежан ойлончо (сложный предложений). Ушем Кыдежан ойлончо (сложный предложений). Ушем мутан да кажне тыглай ойлончышто кок главный членге улман кыдежан ойлончо-влак. Ойлончо мучашысе чарналтыш пале-влак. Вияш ой. Авторын мутшо деч вара да тудын деч ончыч шогышо вияш ой. Вияш оян тыглай ойлончышто знакым шындымаш. Диалог. Реплике. Диалогысо реплике ончылан тирем шындымаш.

	II. Увертарыше (повествовательный), йодмашан, кэштыман да кугу кумыл дене каласыман, икгай членан да иктешлыше мутан, савырныммутан ойлончылаште знакым чын шынден, кѣлеш ойсем (интонаций) дене каласымаш. Тыгай ойлончо-влакым текстыште кучылт моштымаш
Фонетике. Графике. Орфографий	. Фонетике – йылме наукын ужашыже. Йӱк – йылмын единицыже. Кутырымо йӱк-влак. Йон ден сон йӱк-влак. Мутысо пералтыш. Пералтышан да пералтышдыме йонйӱк-влак. Мутлончо (слог). Мутым ик корно гыч весыш вончыктарымаш. Мужыран йон (звонкий) да пич (глухой) сонйӱк-влак. Мужыран пенгыде да пушкыдо сонйӱк-влак. Мужырдымо йон да пич сонйӱк-влак. Мужырдымо пенгыде да пушкыдо сонйӱк-влак. Возымо годым йӱкым буква дене ончыктымаш. <i>Е, ё, ю, я</i> буква-влакын кок тӱрло значенийышт. Мутышто <i>ь</i> ден <i>ы</i> буква-влакым возен моштымаш. Мутышто <i>е</i> ден <i>э</i> буква-влакым возымаш. Руш йылме гыч пурышо шомаклаште чӱчкыдын вашлиялтше пушкыдо сонйӱк-влак: <i>о, т, р</i>. Мутым фонетически лончылымаш. Графике – йылме наукын ужашыже. Алфавит. Орфографий – йылме наукын ужашыже. Орфографий мутер дене пайдаланымаш. Орфограмме нерген умылымаш. Орфоэпий – йылме наукын чын ойлымо нормо дене палдарыше ужашыже. II. Мутышто орфограммым муын моштымаш да умылтарымаш. Мутышто орфограммым графически палдарымаш. Орфоэпий мутер дене пайдаланымаш.
Лексике	Лексике – йылме наукын ужашыже. Мут – йылмын поянлыкше. Мутын лексический да грамматический Ик значениян да шуко значениян мут-влак. Мутын тӱн да вончештарыме значенийже. Омоним. Синоним. Антоним. Мутерым кучылтмаш. Марий йылмын мут поянлыкше. Чылалан палыме мут-влак. Посна кундемыште гына вашлиялтше, але диалект, шомак-шамыч. Тӱрло специальность дене кылдалтше мут-влак (профессионализм). Марий йылмысе мут-шамычын лиймышт: финн-угор кугезе йылме деч кодшо да вес (чуваш, татар, руш) йылмыла гыч пурышо мут-влак. Архаизм. Неологизм. Кӱэмалтше ойсавыртыш-влак. II. Кӱлеш шомакым мутерыште муын моштымаш. Возымо да кутырымо годым мутым чын кучылтмаш.

Мутын составше	I. Морфеме – шомакын значениян эн изи ужашыже. Мутвож. Икгай вожан мут-влак. Муттўн да мутмучаш. Нулевой мутмучаш. Приставке. II. Мутым состав дене лончылен моштымаш
Мутын вашталтмыже да ышталтмыже	I. Мут ышталтмаш – йылме наукин ужашыже. Мутын вашталтмыже да ышталтмыже. Мут ышталтме морфологический йон. Мут ышталтме лексико-синтаксический йон. Муттўн ушымо але мужырын каласыме дене лийше йыгирмут-влак (сложный мут-влак). II. Мутын вашталтмыже да ышталтмыж нерген умылымаш. Мут ышталтме йон-влакым кучылт моштымаш. Йыгирмут-влакым ыштымаш.
Морфологий да орфографий	Самостоятельный да служебный ойлымаш ужаш-влак
Лўм мут	I. Морфологий – йылме наукин ужашыже. Лўм мутын иктешлыше значенийже, морфологический ойыртмаше, синтаксический рольже. Лўм мутын савырныммут семын кучылталтмыже. Лўм мутын ышталтмыже. Чонан да чондымо (одушевленный да неодушевленный) предмет-влакым ончыктышо лўм мут-влак. Собственный да нарицательный лўм мут-влак. Собственный лўм мут-влакым возен моштымаш. Лўм мутын числа, лица да вочмык (падеж) дене вашталтмыже. Лўм мутын лицам ончыктышо (притяжательный) суффиксше-влак. Лўм мутын числаже. Единственный числаште гына каласалтше лўм мут-влак. Множественный числам ончыктышо <i>-влак, -шамыч, -ла, -мыт</i> суффикс-влак. <i>Шуко, шагал, икмыняр</i> шомак-влак дене лўм мутын единственный числаште гына кучылталтмыже. Лўм мутым ышталтмыже, состав дене да морфологически лончылымаш.

7 класс

Марий йылмын мут поянлыкше да сылнымутан литератур	Сылымутан литературынын негызше. Мутмастар-влакын йылме поянлыкым моштен кучылтмышт. Марий калыкын мутланыме этикетше. Литератур да диалект йылмыла кокласе ойыртмаш. Диалект мут-влакым синоним семын кучылтмаш. II. Сылнымут мастар-влакын йылме поянлыкым моштен кучылтмыштым эскерымаш. Мутланыме годым синоним-влак дене моштен пайдаланымаш.
5 – 6 класслаште тунеммым ушештарымаш	I. Мутын лексический да грамматический значенийже. Лўм мутын, пале мутын, чот мутын, олмештыш мутын, кундемойын (наречийын) морфологический ойыртмашт, нунын ойлончышто (предложенийыште) синтаксический рольышт.

	II. Мутын лексический да грамматический значенийыштым палымаш. Тунемме ойлымаш ужаш-влакым морфологически лончылымаш.
Глагол	Глагол нерген умылымаш. Тудын иктешлыше значенийже, морфологический ойыртемже да ойлончышто синтаксический рольжо. Глаголын неопределенный формыжо (лудаш, лудман). Глаголын числа да лица дене вашталтмыже. Глаголын спряженийже. Глаголын тайыкше (наклоненийже). Изъявительный наклонений. Глаголын жапше: кызытсе-шушаш, икымше да кокымшо эртыше жап. Составной эртыше жап (лудам ыле, лудам улмаш; лудынам ыле, лудынам улмаш). Кўштым° тайык (повелительный наклонений). Шонымотайык (желательный наклонений). Тудын кызытсе-шушаш да эртыше жапше. Глаголын ш°рым° формыжо. Безличный глагол. Полшышо глагол-влак. Глаголын аклыме формыжо-влак: ныжылгын каласыме да игылтме формо. Глаголым ышталтмыже. Глаголым ыштыше суффикс-влак. Йыгырмут-влак (сложный глагол-влак). Глаголым состав дене да морфологически лончылымаш. II. Глагол числа, лица, спряжений, жап формылажым шотыш налын моштен кучылтмаш. Глаголым возен моштымаш. Тайык-влакын (наклонений-влакын) ш°рым° формыштым возен да кучылт моштымаш. Синоним ден антоним глагол-влакым кучылт моштымаш.
Причастий	Причастий нерген умылымаш. Причастий – глаголын посна формыжо: тудын иктешлыше значенийже, морфологический ойыртемже да ойлончышто синтаксический рольжо. Действительный, страдательный, шушаш жап да ш°рым° форман причастий-влак. Причастийын ышталтмыже. Причастный савыртыш (оборот) нерген умылымаш. Причастный савыртышым предложенийште запятой дене ойырымаш. Причастный савыртышынойлончышто тўрле член лиймыже.

	Лҗм мут деч посна кучылталтше причастийын вочмык (падеж), лица да числа дене вашталтмыже. Причастийым состав дене да морфологически лончылымаш. II. Тўрлє причастийым возен да кучылт моштымаш. Причастный савыртышан предложенийым чо%оен да член дене лончылен моштымаш. Лҗм мут деч посна кучылталтше причастийын вочмык, лица да числа дене вашталтмыжым пален моштымаш.
Деепричастий	Деепричастий нерген умылымаш. Деепричастий – глаголын посна формыжо. Тудын иктешлыше значенийже, морфологический ойыртемже да ойлончышто синтаксический рольжо. Кузе лиймым, жапым ончыктышо деепричастий-влак. Кузе лиймым ончыктышо деепричастийын кҗчык формыжо. Жапым ончыктышо деепричастийын притяжательный суффиксым налын кертмыже. Деепричастий пелен шогышо полшышо глагол. Деепричастийын ышталтмыже. Деепричастный савыртыш нерген умылымаш. Деепричастный оборотым предложенийыште запятой дене ойырен моштымаш. Деепричастийым состав дене да морфологически лончылымаш. II. Тўрлє деепричастийым возен да кучылт моштымаш. Деепричастный савыртышан ойлончым чо%оымаш да тушто чарналтыш палым (препинаний знакым) чын шындымаш.
О%оартыш мут	I. О%оартыш мут нерген умылымаш. О%оартыш мутын иктешлыше значенийже, морфологический ойыртемже, ойлончышто синтаксический рольжо. Значений шот дене тудын тўрлє лиймыже: ужмым, колмым, шижмым ончыктышо о%оартыш мут-влак. О%оартыш мутым морфологически лончылымаш. II. Ужмым, колмым да шижмым ончыктышо о%оартыш мут-влакым кучылт, возен да лончылен моштымаш. О%оартыш мутан ойлончым сылнын лудмаш.
Служебный ойлымаш ужаш-влак Почеш мут	I. Почеш мут нерген умылымаш. Наречий гыч вончышо почеш мут-влак. Южо почеш мутын лица суффиксше. Простой да составной почеш мут-влак. Почеш мутым морфологически лончылымаш. II. Почеш мутым да тудын ончылсо мутым возен моштымаш.
Ушем мут	I. Ушем мут нерген умылымаш. Мужырлышо (сочинительный) ден ушышо (подчинительный) ушем мут-влак. Ушем мутан предложенийыште запятойым шындымаш.

	Ушем мутым морфологически лончылымаш. II. Синоним ушем мут-влакым возен да кучылт моштымаш.
Частице	I. Частице нерген умылымаш. Тудын посна тўшкалан шелалтмыже. Частицым морфологически лончылымаш. II. Ойлончышто частицым кучылт моштымаш.
Йўк мут да о%артыш мут (междометий)	I. Йўк мут да о%артыш мут (междометий) нерген умылымаш. Предложенийыште нунын рольышт. Междометийым возен моштымаш, ойлымо годым ойсем (интонаций) дене ой Междометийым морфологически лончылымаш. II. Ойлымашыште междометийым кучылт моштымаш.

8 класс

Шочмо йылме нерген мутланымаш. 5-8 классыште тунеммым ушештарымаш Марий йылмын диалектше-влак. Литератур йылме. Синтаксис да пунктуаций. Мут сочетаний.	Синтаксис да пунктуаций –йылме накын ужашлаже. Мут сочетаний да предложений нерген умылымаш (ушештарымаш) Мут сочетаний да предложений кокласе кыл да ойыртем. Мут сочетанийын чоналтмыже да значенийже. Мут сочетанийыште мут-влакын кылдалтме йонышт (примыканий, управлений)
Предложений	Предложений да тудын чоналтмыже. Подлежащий ден сказуемыйын кылдалтме ойыртемаш (палдарыме семен). Предложенийын турло лиймыже (иктешлыше семен). Предложенийыште мут радам. Логический ударений. Кулешан мутым предложенийыште интонаций (логический ударений) да мут радам дене йырен моштымаш
Кок составан предложений Предложенийын главный членже-влак.	Подлежащи да тудын каласалтмыже. Сказуемыйын да тудын каласалтмыже. Простой глагольный сказуемый. Составной глагольный сказуемый. Луман составной сказуемый. Подлежащий ден сказуемый коклаш тирем шындымаш. Полшышо глагол уке годым предложенийым чын лудын моштымаш. Подлежащий ден сказуемыйым каласыме йоным синоним дене алмаштыл моштымаш.
Предложенийын второстепенный членже-влак.	Дополнений. Определений. Приложений. Приложений годым занкым шындымаш. Верым, жапым, причиным, цельым, действийын кузе лиймыжым ончыктышо умландарыше член

	Турло второстепенный членым кучылтын, предложенийым кугемден моштымаш. Второстепенный член-влакым синтаксический синоним дене каласен моштымаш.
Ик составан простой предложений.	Ик главный членан – сказуемый – простой предложений-влак(определенно-личный, неопределенно-личный, безличный). Ик главный членан – подлежащий – простой предложений (назывной). Ик составан да кок составан простой предложений-влакым синтаксический синоним семен кучылт моштымаш. Описанийыште назывной предложенийыште кучылтмаш.
Неполный предложений.	Неполный предложений нерген умылымаш. Тудым полный предложений дене танаастарымаш. Ойлымо да возымо годым предложений-влакым кучылт моштымаш.
Икгай членан предложений.	Икгай член-влак нерген умылымаш (ушештарымаш). Икгай членан предложенийыште турло (ушышо, вастарешлыше, ойырышо) союз-влакым кучылтмаш. Икгай член-влакым запятой дене ойырымаш. Икгай член-влак пелен шогышо иктешлыше мут. Тидын годым кок точкым да тирем шындымаш. Икгай членан предложенийым сылынын лудын да икгай член-влак келшыше иктешлыше мутым муын моштымаш. Препинаний знакам чын шынден моштымаш.
Ойыралтше членан предложений	Ойыралтше член нерген умылымаш. Ойыралтше определений, приложений да умландарыше член. Рашемдыше ойыралтше член. Нунын пеленсе препинаний-влак. Ойыралтше членым икгай член-влак деч ойырен моштымаш. Лудмо гдым ойыралтше членым интонаций дене палмден да возымо годым пележе препинаний знакам шынден моштымаш. Ойыралтше членан предложенийым синтаксический синоним дене алмаштымаш.
Обращений. Пуртымо мутан предложений. Ик мут дене каласыме предложений.	Обращений (ушештарымаш). Тудын нераспространенный да распространенный лиймыже. Обращений годым знакам шындымаш. Пуртымо мут да пуртымо предложений-влак. Нунын пеле знакам шындымаш. Междометий дене каласыме мк мутан предложений-влак. Нунын почеш знакам шындымаш. Да, уке мут дене каласыме предложений-влак. Нунын почеш знакам шындымаш. Обращения. Междометиян, пуртымо мутан предложений-влакым сылынын лудын да чын возен моштымаш. Пуртымо мут-влакым синонимышт дене алмаштымаш. Текстсе предложений ден ужаш-влакым икте-весе мут дене кылдыме йон семен пуртымо мут-влакым кучылтмаш.
Ий мучко тунеммым ушештарымаш Йылме лывыртыме паша.	Текст да стиль нерген тунеммым ушештарен пенгыдемдымаш да келгемдымаш. Публицистика стиль дене пашам умбакыже шуйымаш. Йодышлан вашмут, мутлан «Шочмо йылмем – умыр йолташем». Публицистика стиль сынан текст негызеш тичмаш але кучык изложенийым серымаш, тыгай текстым кучыкемден каласкалымаш. Тун шотышто морально-этический темлан возымо текст дене паша.

	Урем, ола, ял, историй да культур памятник нерген публицистика стиль дене серыме сочинени, мутлан: «Соралым кычалын, торашке кайыме ок кул» да т.м. Морально-этический тема нерген шонкалымашан сочинений, мутлан: «Йолташ.. могай шергакан мут», «Шочмо йылмым ава семьянак йоратыман», «Шочмо ял мемнан киднам вуча»,.. Илыш нерген шонкален каласкалыман сочинений, мутлан: «Илыш эртак модыш-пеледыш огыл», «Тунемде ила шок лий», «Илышеш кышам кодымо шуэш»... Суретым лнчен шонкалыман сочинений. Грамматический сочинений. Деловой кагаз дене паша. Турло канаш (инструкций) дене палыме лиймаш. Пырдыжгазет ден «Ямде лийлан» морально-этический тема нерген шонкалымашан статьям серымаш.
--	--

9 класс

Шочмо йылме нерген мутланымаш. Марий йылмым шымлыше-влак: В.М.Васильев, Г.Г.Кармазин 8 классыште тунеммым ушештарымаш. Сложный предложений нерген умылымаш Сложный предложенийын турло лиймыже. Сложносочиненный предложений	Ушышо, ваштарешлыше да ойырышо союзан сложносочиненный предложений-влак. Сложносочиненный предложенийын ужашлаже коклаш запятойым шындымаш. Сложносочиненный предложенийым чонымо годым сочинительный предложенийым икгай сказуемыян простой предложений деч ойырен моштымаш. Сложносочиненный предложенийым келшыше интонаций дене лудмаш. Тудым турло текстыште кучылт моштымаш.
Сложноподчиненный предложений	Сложноподчиненный предложенийыште главный ден придаточный предложений-влак. Придаточный предложенийын главный дене союз да союз шотан мут дене кылдалтмыже. Главный предложенийыште указательный мут. Главный ден придаточный предложений-влак коклаш запятойым шындымаш. Придаточный предложений-влакын турло лиймышт: определительный, изъяснительный да жапым, верым, кузе лиймым, пичиным, условийым, следствийым, цельым, уступкым ончыктышо.

	Икмынар придаточныйя сложноподчиненный предложений. Тысе препинаний знак. Сложноподчиненный предложений-влакым чонен да кучылт моштымаш. Ойыралтше второстепенный членан простой предложений ден сложноподчиненный предложений-влакым синтаксический синоним семын кучылтмаш.
Союздымо сложный предложений.	Союздымо сложный предложенийын ужашыже-влак коклаште турло значениян кыл. Союздымо сложный предложенийысе препинаний знак. Союздымо сложный предложенийыште ужаш-влак коклаште турло значенийым чын интонаций дене каласен да кулеш препинаний знакым синтаксический синоним семын кучылтмаш.
Турло йон дене кылдалтше сложный предложений.	Сложный предложенийысе ужаш-влакын сочинительный, подчинительный союз да союз шотан мут але союз деч посна кылдалтмышт. Тыгай предложенийысе прпинаний знак. Турло йон дене кылдалтше сложный предложенийым кучылт моштымаш
Вияш да савырыме ой.	Вияш ой (ушештарымаш). Авторын мутшо вияш ой коргышто. Вияш оян предложенийысе препинаний знак-влак. Савырыме ой. Цитат. Цитатым турло йон дене кучылтмаш, тыгодым вашлиялтше препинаний знак-влак. Кутырымо (лудмо) годым авторын мутшым йук дене ойырен моштымаш. Вияш оян предложенийым савырыме оян предложений дене алмаштымаш
Ий мучко тунеммым ушештарымаш	

Тематический планирований

5 класс

Ужаш	Шагат	Содержаний
Йылме – ен-влак коклаште кыл кучымо эн кўлешан йєн	1 ш.	. Мутланен моштымаш айдемын илышыштыже. Йылме да ваш мутланымаш. Тўрло амаллан кора мутланымаш. Ойлымо да возымо йылме. Диалог да монолог нерген умылымаш. II. Йылме поянлыкым шижын моштымаш, ойлымо да возымо йылме кокласе кыл ден ойыртемym палымаш. Диалоган да монологан текст-влакым чо%ымаш.

I – IV класслаште тунеммым ушештарымаш	3 ш.	. Йон да сон (гласный ден согласный) йӱк да буква-влак. Мутысо пералтыш (ударений). Марий алфавит. Мут мучашысе пералтышдыме йон буква-влак возымаш. Ойлымаш ужаш-влак нерген тунеммым ушештарымаш. II. Чыла йон ден сон йӱкым чын ойлен моштымаш. Марий алфавитым палымаш. Лӱм мут, пале мут, чот мут, олмештыш мут, глагол да наречийым текстыште кучылтмаш
Синтаксис. Пунктуаций	7 ш.	Синтаксис ден пунктуаций – йылме наукин посна ужашыже-влак. Муткылдыш (мут сочетаний). Ойлончо (предложений). Текст. Муткылдыш: тӱн да рашемдыше мут-влак. Муткылдышым лончылымаш. Ойлончо. Тыглай ойлончо (простой предложений). Каласыме цель да каласыме кумылым шотыш налын, тыглай ойлончо-влакын тӱрло лиймышт. Пунктограмме. Ойлончын тӱн членже-влак: подлежащий да сказуемый. Ешарыме член-влак (второстепенный член-влак): ешартык (дополнений), рашемдык (определений), умландарыше член. Распространенный огыл да распространенный ойлончо-влак. Икгай членан ойлончо-влак. Икгай членан ойлончышто чарналтыш палым (препинаний знакам) шындымаш. Икгай член-влак ончылно шогышо иктешлыше мут. Иктешлыше мут деч вара кокточкым шындымаш. Савырныммут (обращений). Савырныммут улмо годым чарналтыш палым шындымаш. Тыглай ойлончым синтаксически лончылымаш. Кыдежан ойлончо (сложный предложений). Ушем Кыдежан ойлончо (сложный предложений). Ушем мутан да каже тыглай ойлончышто кок главный членге улман кыдежан ойлончо-влак. Ойлончо мучашысе чарналтыш пале-влак. Вияш ой. Авторын мутшо деч вара да тудын деч ончыч шогышо вияш ой. Вияш оян тыглай ойлончышто знакам шындымаш. Диалог. Реплике. Диалогысо реплике ончылан тирем шындымаш. II. Увертарыше (повествовательный), йодмашан, кӱштыман да кугу кумыл дене каласыман, икгай членан да иктешлыше мутан, савырныммутан ойлончылаште знакам чын шынден,

		кҗлеш ойсем (интонаций) дене каласымаш. Тыгай ойлончо-влакым текстыште кучылт моштымаш
Фонетике. Графике. Орфографий	6 ш.	. Фонетике – йылме наукин ужашыже. Йӱк – йылмын единицыже. Кутырымо йӱк-влак. Йон ден сон йӱк-влак. Мутысо пералтыш. Пералтышан да пералтышдыме йонйӱк-влак. Мутлончо (слог). Мутым ик корно гыч весыш вончыктарымаш. Мужыран йон (звонкий) да пич (глухой) сонйӱк-влак. Мужыран пенгыде да пушкыдо сонйӱк-влак. Мужырдымо йон да пич сонйӱк-влак. Мужырдымо пенгыде да пушкыдо сонйӱк-влак. Возымо годым йӱкым буква дене ончыктымаш. <i>Е, ё, ю, я</i> буква-влакын кок тӱрло значенийышт. Мутышто <i>ь</i> ден <i>ъ</i> буква-влакым возен моштымаш. Мутышто <i>е</i> ден <i>э</i> буква-влакым возымаш. Руш йылме гыч пурешо шомаклаште чӱчкыдын вашлиялтше пушкыдо сонйӱк-влак: <i>д, т, р</i>. Мутым фонетически лончылымаш. Графике – йылме наукин ужашыже. Алфавит. Орфографий – йылме наукин ужашыже. Орфографий мутер дене пайдаланымаш. Орфограмме нерген умылымаш. Орфоэпий – йылме наукин чын ойлымо нормо дене палдарыше ужашыже. II. Мутышто орфограммым муын моштымаш да умылтарымаш. Мутышто орфограммым графически палдарымаш. Орфоэпий мутер дене пайдаланымаш.
Лексике	6 ш.	Лексике – йылме наукин ужашыже. Мут – йылмын поянлыкше. Мутын лексический да грамматический Ик значениян да шуко значениян мут-влак. Мутын тӱн да вончештарыме значенийже. Омоним. Синоним. Антоним. Мутерым кучылтмаш. Марий йылмын мут поянлыкше. Чылалан палыме мут-влак. Посна кундемыште гына вашлиялтше, але диалект, шомак-шамыч. Тӱрло специальность дене кылдалтше мут-влак (профессионализм). Марий йылмысе мут-шамычын лиймышт: финн-угор кугезе йылме деч кодшо да вес (чуваш, татар, руш) йылмыла гыч

		пурышо мут-влак. Архаизм. Неологизм. Кўэмалтше ойсавыртыш-влак. II. Кўлеш шомакым мутерыште муын моштымаш. Возымо да кутырымо годым мутым чын кучылтмаш.
Мутын составше	2 ш.	I. Морфеме – шомакын значениян эн изи ужашыже. Мутвож. Икгай вожан мут-влак. Муттўн да мутмучаш. Нулевой мутмучаш. Приставке. II. Мутым состав дене лончылен моштымаш
Мутын вашталтмыже да ышталтмыже	3 ш.	I. Мут ышталтмаш – йылме наукин ужашыже. Мутын вашталтмыже да ышталтмыже. Мут ышталтме морфологический йон. Мут ышталтме лексико-синтаксический йон. Муттўн ушымо але мужырын каласыме дене лийше йыгырмут-влак (сложный мут-влак). II. Мутын вашталтмыже да ышталтмыж нерген умылымаш. Мут ышталтме йон-влакым кучылт моштымаш. Йыгырмут-влакым ыштымаш.
Морфологий да орфографий	2 ш.	Самостоятельный да служебный ойлымаш ужаш-влак
Лўм мут	5 ш.	I. Морфологий – йылме наукин ужашыже. Лўм мутын иктешлыше значенийже, морфологический ойыртемже, синтаксический рольжо. Лўм мутын савырныммут семын кучылталтмыже. Лўм мутын ышталтмыже. Чонан да чондымо (одушевленный да неодушевленный) предмет-влакым ончыктышо лўм мут-влак. Собственный да нарицательный лўм мут-влак. Собственный лўм мут-влакым возен моштымаш. Лўм мутын числа, лица да вочмык (падеж) дене вашталтмыже. Лўм мутын лицам ончыктышо (притяжательный) суффиксше-влак. Лўм мутын числаже. Единственный числаште гына каласалтше лўм мут-влак. Множественный числам ончыктышо <i>-влак, -шамыч, -ла, -мыт</i> суффикс-влак. <i>Шуко, шагал, икмыняр</i> шомак-влак дене лўм мутын единственный числаште гына кучылталтмыже. Лўм мутым ышталтмыже, состав дене да морфологически лончылымаш.

7 класс

Марий йылмын мут поянлыкше да	1 ш.	Сылымутан литературын негызше. Мутмастар-влакын йылме поянлыкым моштен кучылтмышт. Марий калыкын
--------------------------------------	------	--

сылнымутан литератур		мутланыме этикетше. Литератур да диалект йылмыла кокласе ойыртом. Диалект мут-влакым синоним семын кучылтмаш. II. Сылнымут мастар-влакын йылме поянлыкым моштен кучылтмыштым эскерымаш. Мутланыме годым синоним-влак дене моштен пайдаланымаш.
5 – 6 класслаште тунеммым ушештарымаш	2ш.	I. Мутын лексический да грамматический значенийже. Лум мутын, пале мутын, чот мутын, олмештыш мутын, кундемойын (наречийын) морфологический ойыртемашт, нунын ойлончышто (предложенийште) синтаксический рольышт. II. Мутын лексический да грамматический значенийыштым палымаш. Тунемме ойлымаш ужаш-влакым морфологически лончылымаш.
Глагол	18. ш.	Глагол нерген умылымаш. Тудын иктешлыше значенийже, морфологический ойыртемже да ойлончышто синтаксический рольжо. Глаголын неопределенный формыжо (лудаш, лудман). Глаголын числа да лица дене вашталтмыже. Глаголын спряженийже. Глаголын тайыкше (наклоненийже). Изъявительный наклонений. Глаголын жапше: кызытсе-шушаш, икымше да кокымшо эртыше жап. Составной эртыше жап (лудам ыле, лудам улмаш; лудынам ыле, лудынам улмаш). Күштым^о тайык (повелительный наклонений). Шонымотайык (желательный наклонений). Тудын кызытсе-шушаш да эртыше жапше. Глаголын ш^орым^о формыжо. Безличный глагол. Полшышо глагол-влак. Глаголын аклыме формыжо-влак: ныжылгын каласыме да игылтме формо. Глаголым ышталтмыже. Глаголым ыштыше суффикс-влак. Йыгирмут-влак (сложный глагол-влак). Глаголым состав дене да морфологически лончылымаш. II. Глагол числа, лица, спряжений, жап формылажым шотыш налын моштен кучылтмаш.

		Глаголым возен моштымаш. Тайык-влакын (наклонений-влакын) ш ^о рым ^о формыштым возен да кучылт моштымаш. Синоним ден антоним глагол-влакым кучылт моштымаш.
Причастий	12 ш.	Причастий нерген умылымаш. Причастий – глаголын посна формыжо: тудын иктешлыше значенийже, морфологический ойыртемыш да ойлончышто синтаксический рольжо. Действительный, страдательный, шушаш жап да ш^орым^о форман причастий-влак. Причастийын ышталтмыше. Причастный савыртыш (оборот) нерген умылымаш. Причастный савыртышым предложенийыште запятой дене ойырымаш. Причастный савыртышынойлончышто тўрле член лиймыше. Л^см мут деч посна кучылталтше причастийын вочмык (падеж), лица да числа дене вашталтмыше. Причастийым состав дене да морфологически лончылымаш. II. Тўрле причастийым возен да кучылт моштымаш. Причастный савыртышан предложенийым ч^о%оен да член дене лончылен моштымаш. Л^см мут деч посна кучылталтше причастийын вочмык, лица да числа дене вашталтмышым пален моштымаш.
Деепричастий	9 ш.	Деепричастий нерген умылымаш. Деепричастий – глаголын посна формыжо. Тудын иктешлыше значенийже, морфологический ойыртемыш да ойлончышто синтаксический рольжо. Кузе лиймым, жапым ончыктышо деепричастий-влак. Кузе лиймым ончыктышо деепричастийын к^счык формыжо. Жапым ончыктышо деепричастийын притяжательный суффиксым налын кертмыше. Деепричастий пелен шогышо полшышо глагол. Деепричастийын ышталтмыше. Деепричастный савыртыш нерген умылымаш. Деепричастный оборотым предложенийыште запятой дене ойырен моштымаш. Деепричастийым состав дене да морфологически лончылымаш. II. Тўрле деепричастийым возен да кучылт моштымаш. Деепричастный савыртышан ойлончым ч^о%оымаш да тушто чарналтыш палым (препинаний знакым) чын шындымаш.

О%артыш мут	5 ш.	I. О%артыш мут нерген умылымаш. О%артыш мутын иктешлыше значенийже, морфологический ойыртмже, ойлончышто синтаксический рольжо. Значений шот дене тудын тўрле лиймыже: ужмым, колмым, шижмым ончыктышо о%артыш мут-влак. О%артыш мутым морфологически лончылымаш. II. Ужмым, колмым да шижмым ончыктышо о%артыш мут-влакым кучылт, возен да лончылен моштымаш. О%артыш мутан ойлончым сылнын лудмаш.
Служебный ойлымаш ужаш-влак Почеш мут	4 ш.	I. Почеш мут нерген умылымаш. Наречий гыч вончышо почеш мут-влак. Южо почеш мутын лица суффиксше. Простой да составной почеш мут-влак. Почеш мутым морфологически лончылымаш. II. Почеш мутым да тудын ончылсо мутым возен моштымаш.
Ушем мут	5 ш.	I. Ушем мут нерген умылымаш. Мужырлышо (сочинительный) ден ушышо (подчинительный ушем мут-влак. Ушем мутан предложенийште запятойым шындымаш. Ушем мутым морфологически лончылымаш. II. Синоним ушем мут-влакым возен да кучылт моштымаш.
Частице	5 ш.	I. Частице нерген умылымаш. Тудын посна тўшкалан шелалтмыже. Частицым морфологически лончылымаш. II. Ойлончышто частицым кучылт моштымаш.
Йўк мут да о%артыш мут (междометий)	6 ш	I. Йўк мут да о%артыш мут (междометий) нерген умылымаш. Предложенийште нунын рольышт. Междометийым возен моштымаш, ойлымо годым ойсем (интонаций) дене ой Междометийым морфологически лончылымаш. II. Ойлымашыште междометийым кучылт моштымаш.

8 класс

Шочмо йылме нерген мутланымаш. 5-8 классыште тунеммым ушештарымаш Марий йылмын диалектше-влак. Литератур йылме. Синтаксис да пунктуаций. Мут сочетаний.	15 ш.	Синтаксис да пунктуаций –йылме накын ужашлаже. Мут сочетаний да предложений нерген умылымаш (ушештарымаш) Мут сочетаний да предложений кокласе кыл да ойыртем. Мут сочетанийын чоналтмыже да значенийже. Мут сочетанийыште мут-влакын кылдалтме йонышт (примыканий, управлений)
Предложений	2 ш.	Предложений да тудын чоналтмыже. Подлежащий ден сказуемыйын кылдалтме ойыртемашт (палдарыме семын). Предложенийын турло лиймыже (иктешлыше семын). Предложенийыште мут радам. Логический ударений. Кулешан мутым предложенийыште интонаций (логический ударений) да мут радам дене йырен моштымаш
Кок составан предложений Предложенийын главный членже-влак.	8 ш.	Подлежащи да тудын каласалтмыже. Сказуемыйын да тудын каласалтмыже. Простой глагольный сказуемый. Составной глагольный сказуемый. Луман составной сказуемый. Подлежащий ден сказуемый коклаш тирем шындымаш. Полшышо глагол уке годым предложенийым чын лудын моштымаш. Подлежащий ден сказуемыйым каласыме йоным синоним дене алмаштыл моштымаш.
Предложенийын второстепенный членже-влак.	10 ш.	Дополнений. Определений. Приложений. Приложений годым занкым шындымаш. Верым, жапым, причиным, цельым, действийын кузе лиймыжым ончыктышо умландарыше член Турло второстепенный членым кучылтын, предложенийым кугемден моштымаш. Второстепенный член-влакым синтаксический синоним дене каласен моштымаш.
Ик составан простой предложений.	8 ш.	Ик главный членан – сказуемыан – простой предложений-влак(определенно-личный, неопределенно-личный, безличный). Ик главный членан – подлежащиян - простой предложений (назывной). Ик составан да кок составан простой предложений-влакым синтаксический синоним семын кучылт моштымаш. Описанийыште назывной предложенийыште кучылтмаш.
Неполный предложений.	2 ш.	Неполный предложений нерген умылымаш. Тудым полный предложений дене танастарымаш. Ойлымо да возымо годым предложений-влакым кучылт моштымаш.

Икгай членан предложений.	7 ш.	Икгай член-влак нерген умылымаш (ушештарымаш). Икгай членан предложенийыште турло (ушышо, ваштарешлыше, ойырышо) союз-влакым кучылтмаш. Икгай член-влакым запятой дене ойырымаш. Икгай член-влак пелен шогышо иктешлыше мут. Тидын годым кок точкым да тирем шындымаш. Икгай членан предложенийым сылынын лудын да икгай член-влаклан келшыше иктешлыше мутым муын моштымаш. Препинаний знакым чын шынден моштымаш.
Ойыралтше членан предложений	6 ш.	Ойыралтше член нерген умылымаш. Ойыралтше определений, приложений да умландарыше член. Рашемдыше ойыралтше член. Нунын пеленсе препинаний-влак. Ойыралтше членым икгай член-влак деч ойырен моштымаш. Лудмо гдым ойыралтше членым интонаций дене палмден да возымо годым пележе препинаний знакым шынден моштымаш. Ойыралтше членан предложенийым синтаксический синоним дене алмаштымаш.
Обращений. Пуртымо мутан предложений. Ик мут дене каласыме предложений.	2 ш.4 ш.	Обращений (ушештарымаш). Тудын нераспространенный да распространенный лиймыже. Обращений годым знакым шындымаш. Пуртымо мут да пуртымо предложений-влак. Нунын пеле знакым шындымаш. Междометий дене каласыме мк мутан предложений-влак. Нунын почеш знакым шындымаш. Да, уке мут дене каласыме предложений-влак. Нунын почеш знакым шындымаш. Обращения. Междометиян, пуртымо мутан предложений-влакым сылынын лудын да чын возен моштымаш. Пуртымо мут-влакым синонимышт дене алмаштымаш. Текстсые предложений ден ужаш-влакым икте-весешт дене кылдыме йон семын пуртымо мут-влакым кучылтмаш.
Ий мучко тунеммым ушештарымаш Йылме лывыртыме паша.	3 ш.	Текст да стиль нерген тунеммым ушештарен пенгыдемдымаш да келгемдымаш. Публицистика стиль дене пашам умбакыже шуйымаш. Йодышлан вашмут, мутлан «Шочмо йылмем – умыр йолташем». Публицистика стиль сынан текст негызеш тичмаш але кучык изложенийым серымаш, тыгай текстым кучыкемден каласкалымаш. Тун шотышто морально-этический темылан возымо текст дене паша. Урем, ола, ял, историй да культур памятник нерген публицистика стиль дене серыме сочинени, мутлан: «Соралым кычалын, торашке кайыме ок кул» да т.м. Морально-этический тема нерген шонкалымашан сочинений, мутлан: «Йолташ.. могай шергакан мут», «Шочмо йылмым ава семынак йоратыман», «Шочмо ял мемнан киднам вуча»,..

		Илыш нерген шонкален каласкалыман сочинений, мутлан: «Илыш эртак модыш-пеледыш огыл», «Тунемде ила шок лий», «Илышеш кышам кодымо шуэш»... Суретым лнчен шонкалыман сочинений. Грамматический сочинений. Деловой кагаз дене паша. Турло канаш (инструкций) дене палыме лиймаш. Пырдыжгазет ден «Ямде лийлан» морально-этический тема нерген шонкалымашан статьям серымаш.
--	--	--

9 класс

Шочмо йылме нерген мутланымаш. Марий йылмым шымлыше-влак: В.М.Васильев, Г.Г.Кармазин 8 классыште тунеммым ушештарымаш. Сложный предложений нерген умылымаш Сложный предложенийын турло лиймыже. Сложносочиненный предложений	17 ш.	Ушышо, ваштарешлыше да ойырышо союзан сложносочиненный предложений-влак. Сложносочиненный предложенийын ужашлаже коклаш запятойым шындымаш. Сложносочиненный предложенийым чонымо годым сочинительный предложенийым икгай сказуемыян простой предложений деч ойырен моштымаш. Сложносочиненный предложенийым келшыше интонаций дене лудмаш. Тудым турло текстыште кучылт моштымаш.
Сложноподчиненный предложений	15 ш.	Сложноподчиненный предложенийыште главный ден придаточный предложений-влак. Придаточный предложенийын главный дене союз да союз шотан мут дене кылдалтмыже. Главный предложенийыште указательный мут. Главный ден придаточный предложений-влак коклаш запятойым шындымаш. Придаточный предложений-влакын турло лиймышт: определительный, изъяснительный да жапым, верым, кузе лиймым, пичиным, условийым, следствийым, цельым, уступкым ончыктышо. Икмыняр придаточныян сложноподчиненный предложений. Тысе препинаний знак.

		Сложноподчиненный предложений-влакым чонен да кучылт моштымаш. Ойыралтше второстепенный членан простой предложений ден сложноподчиненный предложений-влакым синтаксический синоним семын кучылтмаш
Союздымо сложный предложений.	8 ш.	Союздымо сложный предложенийын ужашыже-влак коклаште турло значениян кыл. Союздымо сложный предложенийысе препинаний знак. Союздымо сложный предложенийыште ужаш-влак коклаште турло значенийым чын интонаций дене каласен да кулеш препинаний знакым синтаксический синоним семын кучылтмаш.
Турло йон дене кылдалтше сложный предложений.	6 ш.	Сложный предложенийысе ужаш-влакын сочинительный, подчинительный союз да союз шотан мут але союз деч посна кылдалтмышт. Тыгай предложенийысе прпинаний знак. Турло йон дене кылдалтше сложный предложенийым кучылт моштымаш
Вияш да савырыме ой.	8 ш.	Вияш ой (ушештарымаш). Авторын мутшо вияш ой коргышто. Вияш оян предложенийысе препинаний знак-влак. Савырыме ой. Цитат. Цитатым турло йон дене кучылтмаш, тыгодым вашлиялтше препинаний знак-влак. Кутырымо (лудмо) годым авторын мутшым йук дене ойырен моштымаш. Вияш оян предложенийым савырыме оян предложений дене алмаштымаш
Ий мучко тунеммым ушештарымаш	9 ш.	